

УДК 351.74

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-3-11-12>

Умрихіна Ірина Олександрівна,

доктор філософії в галузі права, доцент

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9041-5831>

Пономаренко Віктор Володимирович,

викладач

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2205-1227>

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Стаття присвячена детальному аналізу адміністративної діяльності поліції у надзвичайних ситуаціях, з акцентом на оцінку підготовки правоохоронців до ефективного реагування в умовах криз. У роботі розглядаються основні аспекти організації та координації дій поліції під час надзвичайних ситуацій, а також виявляються проблеми, які виникають у процесі реагування на них. Висвітлюється важливість комплексного підходу до підготовки правоохоронців, що забезпечить не тільки ефективне реагування на надзвичайні ситуації, а й сприятиме забезпеченню публічної безпеки та стабільності в кризових умовах.

Ключові слова: національна поліція, адміністративна діяльність поліції, надзвичайні ситуації, кризові ситуації, підготовка та ефективність роботи правоохоронців, правопорядок, безпека громадян, загрози, ризики.

Постановка проблеми. Адміністративна діяльність поліції у надзвичайних ситуаціях є надзвичайно важливою в умовах сучасних глобальних змін, загострення соціально-політичних криз та підвищення частоти природних і техногенних катастроф. Підвищення ризиків виникнення таких ситуацій вимагає від правоохоронних органів високого рівня готовності до реагування, ефективного виконання своїх функцій та забезпечення безпеки громадян.

Сучасні загрози, серед яких ведення бойових дій, природні катастрофи, техногенні аварії, соціальні конфлікти, терористичні акти та глобальні пандемії, ставлять перед поліцією нові виклики. Зокрема, поліція має бути готова до швидкого реагування, організації порядку в умовах масових заворушень або паніки, а також до ліквідації наслідків катастроф у найкоротші терміни. Крім того, технологічний розвиток створює нові загрози в сфері кібербезпеки, що також входить до переліку надзвичайних ситуацій, що потребують втручання поліції.

Надзвичайно важливим є також аспект підготовки поліції до кризових ситуацій. Зміна форм та методів ро-

боти, підвищення технічної та психологічної підготовки правоохоронців, розвиток ефективних стратегій взаємодії з іншими державними органами та організаціями в умовах надзвичайних ситуацій – усе це є важливими складовими роботи правоохоронних органів у кризових ситуаціях.

Враховуючи інтеграцію України в європейське та міжнародне правове співтовариство, необхідно звернути увагу на досвід зарубіжних країн у забезпеченні ефективності поліцейської діяльності в надзвичайних ситуаціях, що дозволяє впроваджувати передові методи та практики. Це також відкриває можливості для вдосконалення національної політики у сфері безпеки та поліцейської діяльності в умовах криз.

З огляду на зазначене, питання дослідження ефективності роботи поліції під час надзвичайних ситуацій є досить актуальним для наукових досліджень, оскільки від його результатів залежить не лише успішність реагування правоохоронців на кризові ситуації, але й забезпечення безпеки та правопорядку в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки українські науковці значну увагу приділяють дослідженню адміністративної діяльності поліції, зокрема в умовах надзвичайних ситуацій, що є важливою складовою вітчизняної системи забезпечення правопорядку та безпеки громадян. Зокрема, проблема ефективності професійної діяльності Національної поліції залишається надзвичайно актуальною в умовах сучасних викликів, зокрема в контексті розвитку правових норм, соціальних змін та новітніх загроз безпеці, що ставить перед правоохоронними органами нові вимоги та завдання. Це питання детально висвітлено в численних дослідженнях провідних науковців та практиків, які аналізують різні аспекти роботи поліції, зокрема в умовах надзвичайних ситуацій, забезпечення правопорядку, а також підвищення ефективності організаційних та оперативних процесів. Серед них: Авер'янов В. Б., Антонюк О.І., Бандурка О.М., Бугайчук К.Л., Безпалова О. І., Битяк Ю. П., Галушко, В. В., Гаврілов Б.Я., Галаган В.І., Гузя В.А., Джафарова О. В., Калаєнов Д.П., Камінська Н.В., Колпаков В. К., Комзюк А.Т., Кузьменко О. В., Кузніченко С. О., Костицький М.В., Костюк В.Л., Кукін І.В., Лошицький М.В., Лук'янчиков С.Д., Миколенко О. І., Осика І.М., Погорецький М.А., Рябченко О.П., Сердюк А.М., Смоков С.М., Тертишник В.М., Юнін О. С., Яновська О.Г. та інші. Це питання продовжує бути темою активних дискусій у наукових колах і має важливе значення для практичного застосування в галузі правової діяльності. Таким чином, враховуючи сучасні виклики та потреби суспільства, зокрема в умовах надзвичайних ситуацій, існує нагальна потреба в подальшому дослідженні адміністративної діяльності поліції в кризових ситуаціях. Це дозволить глибше проаналізувати ефективність підготовки правоохоронців до надзвичайних обставин та розробити рекомендації щодо вдосконалення їх роботи для забезпечення належного правопорядку та безпеки в умовах кризи.

Метою статті є аналіз адміністративної діяльності поліції у надзвичайних ситуаціях, зокрема вивчення підготовки правоохоронців до реагування на кризові ситуації та оцінка ефективності їх роботи в зазначених умовах.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна діяльність поліції у надзвичайних ситуаціях є важливою складовою загального механізму реагування держави на кризові обставини. Вона охоплює управлінські функції, організаційні заходи та оперативну діяльність, що спрямовані на забезпечення правопорядку, охорону життя та здоров'я громадян, а також на підтримку публічної безпеки і порядку під час таких ситуацій. Дослідження адміністративної діяльності поліції в надзвичайних умовах дозволяє виявити ключові аспекти ефективності її роботи, а також проблеми, які потребують вирішення для покращення її роботи правоохоронців.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність поліції під час надзвичайних ситуацій, є Закон України «Про Національну поліцію» [1] (далі – Закон), а також інші законодавчі акти, що визначають повноваження та обов'язки поліції в кризових умовах. Вони встановлюють порядок залучення поліції до подолання наслідків надзвичайних ситуацій, визначають правові основи її діяльності, включаючи координацію з іншими державними органами, такими як Міністерство внутрішніх справ, Державна служба з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), органи місцевого самоврядування та інші. Необхідно зазначити, що в умовах воєнного стану майже всі державні інституції, у тому

числі і національна поліція, зазнали змін у своїх повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, порядках та процедурах.

Так, прийнято Закон України «Про внесення змін до законів України "Про Національну поліцію" та "Про Дисциплінарний статут Національної поліції України" з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» [2], який оптимізує діяльність поліції, у тому числі під час дії воєнного стану, та діє тимчасово, на період введення в Україні воєнного стану, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ та/або інших держав проти України та 60 днів після цього.

Щодо діяльності поліції в умовах кризових ситуацій, у статтю 8 Закону було внесено доповнення у вигляді частини четвертої. Вона встановлює, що під час воєнного стану поліція здійснює свою діяльність відповідно до свого призначення та специфіки, враховуючи обмеження прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, які визначаються Конституцією України та Законом України «Про правовий режим воєнного стану».

Також розширено повноваження поліції. Так, згідно 23 Закону, до повноважень, згідно яких поліція має діяти в надзвичайних ситуаціях, віднесено:

- здійснювати прийом екстрених викликів за скороченим телефонним номером 102;
- у межах компетенції здійснювати розмінування, що має оперативний характер (виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень);
- організувати роботу з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт;
- здійснювати техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху;
- здійснювати адміністративний нагляд [1].

Окрім цього, передбачена можливість відмови від залучення поліції до виконання виконавчих дій, якщо особовий склад територіального органу поліції залучений до припинення масових заворушень чи групових порушень публічного порядку під час воєнного стану, а також до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, небезпечних подій, таких як аварії чи епідемії.

Щодо поліцейських заходів, то за новою редакцією ст. 40 поліція зможе використовувати у своїй діяльності такі технічні засоби, як безпілотні літальні апарати, спеціальні технічні засоби протидії їх застосуванню; спеціалізоване програмне забезпечення для здійснення аналітичної обробки фото- й відеоінформації, у тому числі для встановлення осіб і номерних знаків транспортних засобів. Свою фото- та відеотехніку, технічні прилади та технічні засоби з виявлення та/або фіксації правопорушень, а також з виявлення радіаційних, хімічних, біологічних та ядерних загроз, поліція має змогу закріплювати на однострої, у/на безпілотних літальних апаратах, службових транспортних засобах, суднах чи інших плавучих засобах, у тому числі тих, що не мають кольорографічних схем, розпізнавальних знаків та написів, які свідчать про належність до поліції, а також монтувати/розміщувати їх по зовнішньому периметру доріг і будівель [1].

За необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського чи іншої особи, та усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір, поліцейський має право застосовувати будь-які підручні засоби, а не тільки ті спеціальні засоби, які передбачені ст. 45 Закону (ч. 5 ст. 42) [3].

Наступним законодавчим актом, що регулює суспільні відносини у сфері захисту населення від надзвичайних ситуацій, є Кодекс цивільного захисту України, ухвалений Верховною Радою 2 жовтня 2012 року [4]. Додаткову нормативну базу складають Конституція України [5], акти Президента України та Кабінету Міністрів, а також інші закони України.

На думку вітчизняних науковців, детальний аналіз завдань і повноважень поліції та функцій її окремих підрозділів свідчить про визначальну та безпрецедентну роль поліції у забезпеченні публічного порядку та безпеки на території України за будь-яких умов, особливо під час воєнного стану. Це пояснюється тим, що поліція є активним суб'єктом протидії злочинності, охорони публічної безпеки і порядку та надання послуг населенню (у межах своєї компетенції). У цьому контексті адміністративна діяльність поліції включає правові та організаційні форми, причому останні мають важливе прикладне значення, адже їх впровадження дає результати, які населення безпосередньо «бачить і відчуває» у повсякденному житті [6, с. 26].

Відтак, правові форми діяльності поліції в умовах надзвичайних ситуацій охоплюють нормативне регулювання, адміністративні заходи, охоронні та превентивні дії, розгляд адміністративних правопорушень і співпрацю з іншими державними органами. Вони забезпечують правову основу для оперативного реагування, впровадження спеціальних режимів, таких як комендантська година чи обмеження доступу до небезпечних зон, а також накладення санкцій на порушників. Ці правові форми спрямовані на забезпечення публічної безпеки та підтримання правопорядку, дозволяючи поліції ефективно захищати населення і контролювати ситуацію під час кризових подій.

Організаційні форми діяльності поліції в умовах надзвичайних ситуацій включають створення оперативних штабів, посилення патрулювання та організацію мобільних груп, встановлення пропускних пунктів і блокпостів, а також забезпечення евакуації населення та охорону покинутих зон. Крім того, поліція здійснює постійний моніторинг ситуації, збір оперативної інформації та взаємодіє з іншими службами, такими як ДСНС і медичні установи. Вказані організаційні заходи спрямовані на ефективне управління ресурсами, оперативне реагування на загрози та інформування населення, що дозволяє зберегти порядок і безпеку громадян у кризових умовах.

Однак, в реальності, організація реагування на надзвичайні ситуації іноді ускладнюється через недостатню координацію між різними структурами, що призводить до дублювання функцій або, навпаки, до прогалин у виконанні обов'язків. Це є однією з основних проблем у забезпеченні ефективної діяльності поліції під час кризових ситуацій, оскільки неефективна взаємодія з іншими державними органами може призвести до порушень порядку та безпеки в суспільстві. Належна координація між поліцією та іншими структурами є критично важливою для забезпечення ефективної взаємодії з громадянським суспільством, а також для підвищення ефективності правоохоронців у надзвичайних ситуаціях.

З огляду на це, підготовка правоохоронців в умовах кризових ситуацій стає надзвичайно важливою складовою їх діяльності. Це включає не лише розвиток професійних навичок і знань, а й формування здатності до оперативного реагування на змінні умови, комунікації з іншими службами та громадянами, а також вміння підтримувати публічний порядок у складних обставинах. Модель відносин між поліцією та громадянським суспільством базується на взаємодії, співпраці та постійному діалозі, спрямованих на підтримання публічної безпеки і порядку. Проте інтегративна категорія «довіра» в юридичній науці залишається концептуально неоднозначною, особливо в контексті сучасних підходів до правозастосування.

У зв'язку з цим, оцінка ефективності правоохоронної діяльності не повинна обмежуватися лише рівнем довіри населення до поліції, який згідно з вимогами законодавства визначається незалежними соціологічними службами. Оцінка має включати й інші чинники, що відображають реальну результативність діяльності поліції: здатність забезпечувати безпеку, реагувати на потреби громадян, запобігати правопорушенням і дотримуватися прав людини. Це дозволяє комплексно оцінювати ефективність правоохоронної системи, зокрема під час кризових ситуацій, та сприяти формуванню більш стійких і довірливих відносин між поліцією та суспільством. Така підготовка та ефективна діяльність правоохоронців є основою для забезпечення стабільності і безпеки в умовах криз, що в свою чергу зміцнює взаємодію поліції з громадянами і підвищує довіру до правоохоронної системи. Тому підготовка поліції до реагування на надзвичайні ситуації повинна передбачати комплекс заходів, спрямованих на удосконалення організаційних, технічних і тактичних навичок правоохоронців, а також на підвищення їх здатності до швидкого та ефективного реагування на надзвичайні ситуації.

Першим важливим кроком є організація регулярних тренувань і навчань, які включають як загальні теоретичні заняття, так і практичні вправи, що дозволяють поліцейським відпрацьовувати дії в умовах реальних або змодельованих надзвичайних ситуацій. Це може включати сценарії природних катастроф, техногенних аварій, терористичних атак чи інших кризових ситуацій. Під час таких навчань правоохоронці мають змогу практично випробувати свої навички в координації з іншими службами, оперативного реагувати на змінювані обставини і забезпечувати публічний порядок.

Додатково важливою складовою є навчання поліцейських з використання спеціального обладнання і техніки, необхідної для ефективного реагування на надзвичайні ситуації. Це включає спеціальні засоби для евакуації людей, медичної допомоги, забезпечення безпеки на місці подій та інше. Підготовка поліцейських до роботи в умовах обмежених ресурсів або поганих погодних умов також є важливою частиною їх навчання.

Крім того, підготовка поліції до кризових ситуацій вимагає розвитку навичок командної роботи та міжвідомчої взаємодії. Під час надзвичайних ситуацій поліція часто має взаємодіяти з іншими державними органами, рятувальними службами та місцевими органами влади. Тому поліцейські повинні бути навчені ефективно координувати свої дії з іншими службами для досягнення спільної мети.

Особливу увагу слід приділяти підготовці до управління великими масами людей, зокрема у разі евакуацій або великих зборів під час катастроф. Це включає роз-

виток навичок управління натовпами, надання допомоги потерпілим, а також підтримання публічного порядку під час масових заворушень чи паніки.

Завершальним етапом підготовки є постійний моніторинг і оцінка діяльності поліції під час проведених заходів реагування на надзвичайні ситуації. Це дозволяє виявити недоліки та удосконалити методи роботи, забезпечити більшу ефективність у майбутньому і підтримувати високий рівень довіри громадян до правоохоронних органів.

Між тим варто зазначити, що на жаль, рівень підготовки може варіюватися залежно від ресурсу закладів освіти і наявності відповідної техніки та інфраструктури для проведення тренувань. Крім того, недостатня увага до психологічної підготовки правоохоронців до стресових ситуацій може знижувати ефективність їх дій у кризових обставинах.

Як ми вже зазначали, одним з важливих аспектів аналізу адміністративної діяльності поліції є використання технологій у реагуванні на надзвичайні ситуації. Зокрема, сучасні технології, такі як дрони, системи відеоспостереження, інформаційно-аналітичні системи та автоматизація управлінських процесів, значно підвищують ефективність роботи поліції під час кризових ситуацій. Вони дозволяють оперативно отримувати інформацію про розвиток ситуації, координувати дії різних підрозділів поліції та інших служб, а також забезпечувати безпеку громадян.

Проте не всі підрозділи поліції мають необхідні ресурси та доступ до сучасних технологій, що знижує

ефективність їх застосування в кризових ситуаціях. Тому важливим завданням є забезпечення поліції необхідними засобами та постійне оновлення технічної бази.

Таким чином, попри значні досягнення у організації адміністративної діяльності поліції під час надзвичайних ситуацій, існує ряд проблем і викликів. Одним з них є недостатня координація між різними державними та місцевими органами, що може призводити до неефективного реагування на надзвичайні ситуації. Також є питання щодо недостатньої підготовки правоохоронців до стресових ситуацій, зокрема у разі масових заворушень, терористичних актів чи в умовах війни.

Крім того, варто відзначити, що надзвичайні ситуації часто вимагають мобільності та швидкої адаптації поліції до нових обставин, що вимагає від правоохоронців високого рівня професіоналізму, а також ефективної організації комунікацій та управлінських процесів.

Висновки. Аналіз адміністративної діяльності поліції у надзвичайних ситуаціях та в умовах воєнного стану показує, що успіх реагування правоохоронних органів залежить від комплексної підготовки, належного організаційного забезпечення, ефективного координації з іншими державними структурами та застосування новітніх технологій. З метою покращення ефективності роботи поліції в таких умовах необхідно удосконалити нормативно-правову базу, збільшити ресурси для навчання та технічного оснащення, а також забезпечити краще співробітництво між різними службами, що здійснюють реагування на кризові ситуації.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію : Закон України 02 липня 2015 року № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 11.11.2024).
2. Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану : Закон України 15 березня 2022 року № 2123-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#n6> (дата звернення: 12.11.2024).
3. Іщенко Ю., Марченко Н. Національна поліція в умовах воєнного стану: зміни в законодавстві. URL: <https://law-in-war.org/nacjonalna-policzija-v-umovah-voennogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/> (дата звернення: 11.11.2024).
4. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 12.11.2024).
5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.11.2024).
6. Адміністративна діяльність поліції в умовах воєнного стану: довідник / О. І. Безпалова, К. О. Чижко, А. С. Бахаєва, В. С. Макаренко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2022. 105 с.

References

1. Pro Natsionalnu politsiiu [About the National Police]: Zakon Ukrainy 02 lypnia 2015 roku № 580-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (data zvernennia: 11.11.2024) [in Ukrainian].
2. Pro vnesennia zmin do zakoniv Ukrainy «Pro Natsionalnu politsiiu» ta «Pro Dystsyplinarnyi statut Natsionalnoi politsii Ukrainy» z metoiu optymizatsii diialnosti politsii, u tomu chysli pid chas dii voiennoho stanu [On Amendments to the Laws of Ukraine «On the National Police» and «On the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine» to Optimize Police Activities, Including During Martial Law]: Zakon Ukrainy 15 bereznia 2022 roku № 2123-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2123-20#n6> (data zvernennia: 12.11.2024) [in Ukrainian].
3. Ishchenko, Yu., & Marchenko, N. Natsionalna politsiia v umovakh voiennoho stanu: zminy v zakonodavstvi [National Police under martial law: changes in legislation]. Retrieved from: <https://law-in-war.org/nacjonalna-policzija-v-umovah-voennogo-stanu-zminy-v-zakonodavstvi/> (data zvernennia: 11.11.2024).
4. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy [The Civil Protection Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 02 zhovtnia 2012 roku № 5403-VI (zi zminamy). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (data zvernennia: 12.11.2024) [in Ukrainian].
5. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku № 30. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 11.11.2024) [in Ukrainian].
6. Administratyvna diialnist politsii v umovakh voiennoho stanu (2022). [Administrative activities of the police under martial law]: dovidnyk / O. I. Bezpalova, K. O. Chyshko, A. S. Bakhaieva, V. S. Makarenko; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv. 105 s. [in Ukrainian].

Umrykhina Iryna,

PhD in Law, Associate Professor

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9041-5831>

Ponomarenko Viktor

Lecturer

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-2205-1227>

**PECULIARITIES OF ADMINISTRATIVE ACTIVITIES
OF THE POLICE IN EMERGENCY SITUATIONS**

The article is devoted to a detailed analysis of the administrative activities of the police in emergency situations, the specifics of the police's work in crisis situations are investigated, its regulatory and legal regulation, organizational measures and operational functions are analyzed, with an emphasis on evaluating the training of law enforcement officers for effective response in crisis situations. The work examines the main aspects of the organization and coordination of police actions during emergency situations, and also identifies problems that arise in the process of responding to them, including duplication of functions or gaps in the performance of duties. Special attention is paid to the importance of proper preparation of police officers for such situations, which includes regular training, increasing the level of interagency cooperation, implementation of modern technologies for monitoring and responding to emergency situations, as well as development of communication skills, mobility and adaptability. The article emphasizes the importance of improving the legal framework, providing resources and developing training programs that include practical training and training in the use of special equipment. In addition, factors that directly affect the effectiveness of the police, such as the organization of internal interaction and timely response to external challenges, are analyzed. The importance of a comprehensive approach to the training of law enforcement officers is highlighted, which will ensure not only effective response to emergency situations, but also contribute to ensuring public safety and stability in crisis conditions. The article also suggests directions for improving the existing mechanisms of police work in emergency situations, which will increase its efficiency and trust on the part of citizens.

Key words: national police, administrative activities of the police, emergencies, crisis situations, training and effectiveness of law enforcement officers, law and order, public safety, threats, risks.